

Är brukarperspektivet brukarnas? – Metodologiska utmaningar i forskning

Mathilda Wrede seminariet 14.3.2016

Pia Eriksson,

doktorand, forskarsocialarbetare, Mathilda
Wrede-institutet

Varför ett brukarperspektiv?

- öka aktivt medborgarskap för ökad demokrati och motverkan av marginalisering i Europa(Matthies 2014)
- Inkludera personer i riskgrupper för social exklusion
- Brukarperspektiv en del av brukarmedverkan
- Ett sätt att definiera brukares/klienters kunskap är att de bidrar med ett självupplevt perspektiv (Socialstyrelsen 2002a).
- T.ex. kunskaper om hur det är att leva i en socialt utsatt situation eller att tillhöra en grupp i socialt underläge.
- **Varför ett brukarperspektiv/ brukarmedverkan just i min forskning?**

Positioner

- Mina reflektioner från en forskar position
- Brukarperspektiv,
- Brukare av socialservice är inte en homogen grupp
 - Svårt att generalisera?
- Avstamp i egen erfarenhet
 - Bivande adoptivföräldrar: maktfull grupp i samhället men sårbar i systemet, inte en traditionell brukargrupp i socialt arbete

Kunskapssyn

- Ingen annan än brukarna själva kan förmedla ett brukarperspektiv (Mishler 1986)
- Tendensen att nedvärdera eller negligera upplevelsekunskap härstammar från en traditionell syn på kunskap: objektiv, vetenskaplig kunskap i förhållande till subjektivt vetande, eller erfarenheter. (Beresford 2003)
- Horisontell kunskapssyn: Ett upplevelseperspektiv ersätter inte, utan kompletterar ett professionellt eller vetenskapligt synsätt.
- *Ju längre det är mellan upplevelsen och dess tolking, desto sannolikare är det att kunskapen blir inexakt, otillförlitlig och förvrängd* (Beresford 2003)
- Ju närmare, desto bättre?

Hur nå ett brukarperspektiv?

- ▶ Olika (kvalitativa) metoder: intervjuer, gruppintervjuer, berättelser
- ▶ (Kvantitativa) metoder: attityder, service upplevelser, satisfaction
- ▶ Brukarnas påverkan kan vara av olika omfattning och utövas i skilda delar av en *forskningsprocess* (Beresford & Evans 1999). Brukarna kan involveras i val av forskningsområde och vid formulering av forskningsfrågor. De kan även delta i datainsamlingen, tolka resultaten och välja presentationsform.

▶ Informanter

Medforskande

- ▶ Problemformulering, referensgrupp, validering

Brukarperspektiv och barnskydd

- Socialvårdslagen 30.12.2014/1301: främja delaktighet, främja klientorientering och klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården.
 - Barnets behov och rättigheter har högsta prioritet
 - Hierarki av rättigheter
- Brukarmedverkan i forskning och utvecklande av service inte lika komplext som i "praktiken" då de olika aktörernas eller brukarnas intressen kan stå i konflikt
- Att välja sida... Ett vuxenperspektiv...

Vilka brukare?

- Hur rekrytera och motivera brukare att delta
- Vilka brukare ställer upp, varför?
 - Hur nå de andra?
 - Inverkan på service?
- I mitt case
 - Adoptivföräldrar och avbrutna processer

Forskningsdesign

- Hur definieras syftet för forskningen?
- Vilka frågor ställer vi?
- Val under forskningsprocessen: perspektiv väljs, andra utelämnas
- Kvantitativ forskning: tyngdpunkt på upplägget, frågorna
- Kvalitativ forskning: tyngdpunkt på tolkning
 - Alla faser
- Alvesson & Skoldberg (1994, 206): “Who gains and who loses through the research questions posed and what is taken for granted in the research question?”

Tolkningar

- Forskningsprocessen är tolkning, tolkning och tolkning
 - Personliga, språkliga, kulturella och ideologiska
- Mellan forskare och deltagare
 - språk och kulturskillnader
 - ålder, kön, klass, etnicitet
 - språkbruk, referensramar
 - maktrelation
- The question of audience applies to the participant's stories told in the interviews as well as for the researcher's story presented as results for the study (Holstein & Gubrium 1998; Riessman 2008).
- Kontextualitet: En framställning/ beskrivning är alltid från ett perspektiv i en situation (Riessman 2008; Johansson 2005). Forskningens uppgift är att bidra med autentiska perspektiv på verkligheten.

Publiker

- ▶ På samma sätt som forskaren anpassar frågorna till den intervjuade, anpassa den intervjuade svaren till forskaren
 - ▶ “moral storytelling”, när deltagaren vill förmedla en specifik positiv bild av sig själv (Silverman)
 - ▶ Det som produceras i intervjuer kan ibland berätta mer om sociala normer och rollspel än om en persons inre eller sociala världen (Alvesson 2011)
- ▶ Pga. Maktobalansen mellan forskare och deltagare bör vi beakta bl.a. kulturella normer om vad som förväntas samt vad som är accepterat (Alvesson).
- ▶ När en intervjudeltagare följer de kulturella normerna kan han/hon i forskarens ögon uppfattas som mest autentisk (Silverman 1993).
- ▶ Intervjun kan också fungera som ett tillfälle att konstruera och förmedla en viss bild av sig själv istället för att ge exakta och precisa svar (Goffman 1959; Silverman 1985)

Medskapande (co-creation)

- ▶ Narrativer eller intervjudata är alltid riktad och formad för en viss publik (Mishler 1986; Holstein & Gubrium 1998).
- ▶ Co-creation intervjusituationen (Mishler 1986; Holstein & Gubrium 2004)
- ▶ Vilken är relationen (hur överensstämmer) mellan data och verklighet? Tro på att vi kan nå en social värld utanför konstruktioner (Mishler & Glassner)
- ▶ Att förmedla ett brukarperspektiv. Eller skapar vi brukarperspektivet tillsammans? En tolkning av det?

Ideologi, politik, kultur

- ▶ All forskning, men speciellt samhällsvetenskap: Inbäddad i institutionella, politiska och samhälleliga frågor, precis som social arbete som discipline. Vidare inbäddad i det akademiska perspektivet samt teorier och föreställningar.
- ▶ Socialvetenskap kan inte förhålla sig neutralt i relation till social fenomen (Alvesson & Sköldbberg 1994). Kritisk teori påtalar politiska dimensioner och fokuset man väljer kan antingen stärka eller utmana de rådande relationerna som tar dominerande institutioner och ideologier som givna.
- ▶ Tolkning sker aldrig i ett vaccum, utan är alltid ideologiskt, politiskt och kulturellt influerat (Alvesson & Sköldbberg 1994, 17)

Politiska intressen

- hela forskningsuppdraget (forskningsfinansiering, beställare, stakeholders?)
- Vilka är forskarens intressen och agenda?
- Vilka är deltagarnas intresses? Vilken bild vill ge?
- Jmf. med publik
- I mitt fall: vilja att delta i forskning,
 - föra fram ett könsperspektiv,
 - “för en god sak”, ge positiv eller negativ feedback på service,
 - behandla sina egna upplevelser för att göra dem förståeliga för sig själv (Chase 2005). Behov av att få prata

Inte se skogen för alla träd?

- Brukare som forskare
 - Medlemskap i gruppen (insider) – för nära?
 - Utanförskap (outsider) – förståelse fattas?
- Reflektiv, tolkande dialog
- Pragmatism (Alvesson 2011)
 - Hur långt föra reflektionerna?
 - Kan vi alls nå ett autentiskt brukarperspektiv? Vad är det?
 - Eller förmedla brukarnas röst

I vems intresse agerar vi?

- All samhällsvetenskaplig forskning har en politisk dimension (och har alltid haft det)
- Aktuella frågor: strömningar av mer samhällspolitisk inverkan
- Regering/ universitet/ finansiering – samhällsrelevans
- Kritisk, ställningstagande forskning med syfte att förändra (t.ex. Taisteleva tutkimus, Suoranta & Rynänen 2014)

Vems perspektiv återger forskning ur ett brukarperspektiv?

Referenser

- Alvesson & Sköldberg (1994). Tolkning och reflektion.
- Alvesson (2011) Intervjuer.
- Holstein J.A. & Gubrium, J.F. (2004) The active interview. I Silverman (2004) Qualitative research: Theory; Method and Practice.
- Silverman, David (Red.) (1997; 2004) Qualitative Research. Theory, Method and Practice. Sage: London
- Matthies & Uggerhøj (2014) Participation, marginalization and welfare services. Concepts, Politics and Practices Across European Countries
- Miller, J. & Glassner, B. (2004) The "inside" and the "outside". Finding realities in interviews. I Silverman (2004) Qualitative research: Theory; Method and Practice.
- Mishler (1986) Research Interviewing. Harvard University Press.